

מ'ס'ג'ור ג'י'נה ב'כל'א

אחת כמה וכמה כשהם פוליטיקאים עלובים, שהפכו את ירושלים קרדום לחפור בה.

בנו של

האדון קלר

תל-אביב היא העיר היחידה בעולם השוכנת על שפת הים, אך המפנה את גבה אל הים. כדי לעמוד עליך די לטייל לאורך רציף הרברט סמואל ורחוב הירקון. הרציף מכוער, מונח ומלוכלך, תחת להיות היפה ברחובות העיר, כמו הטיילות בניצה ובקאן, למשל. רחוב הירקון מונח, הבתים מטים ליפול. בתי-המלון הגדולים נראים כמו בנייני-ספר בתוך שכונת עוני — מראה שאפשר לראות כדוגמתו רק בקאהיר. העשירים אינם רוצים לחיות על שפת-הים, הם פיתחו את רחוב בלור, "שיכון הצמרת" ו"שיכון הקצינים", ומשם עברו לרמת-אביב.

מה פשר התופעה המוזרה הזאת? אלישע גת מצא הסבר מעניין לכך. לדבריו לא תוכננה תל-אביב מלכתחילה כעיר ימית. היא נולדה בנווה-צדק, שכונה יפואית רחוקה מן הים. משם פשטה לעבר שכונות פלורנטי, התיקוה ושפירא, כאילו רצתה לברוח מן הים. רק מאונס, בהעדר קרקעות פנויות, נאלצה לחזור לעבר הים, לאורך רחוב הרר צל, נחלת-בנימין ואלנבי. משם פשטה לאורך הים, צפונה. אך בהודמנות הר ראשונה שוב התרחקה מן הים, שאליו נשפכו כל ביבי השופכין.

גת

אלישע גת, שהוא אדריכל ומתכנן-ערים, מלא תיאוריות כאלה. אני זוכר אותו מילדות, כאשר אביו היה מורה-ההתעמלות שלי בבית-הספר לבנים עלי-העם. אז צעדנו לפי פקודת האדון קלר במעגל, ושרנו "ארץ מולדת, את ארץ נחמדת..." (כעבור שנים חספתי את שוק חיי, כמו שאומרים, כאשר נתגלה לי שזהו שיר שודי גנוב). אלישע גת הוא בנו של האדון קלר, והוא למד באותו בית-ספר, כיתה אחת או שתיים מתחתיו.

אלישע גם מסכים עימי לגבי כיכר צינה דינגוף. אני זוכר את הכיכר כשהיתה שממה של חול. אחר-כך בנו מה שבנו. זה היה תל-אביב, ארצישראלית. תחת לשמור על הכיכר ולבנות מתחתיה כבישים למכוניות ופאסאז'י תת-קרקעי לחנויות, עשו את ההיפך: השאירו את הכבישים כמו שהם, ובנו מעין גג-הולכי-רגל. לדעתי זה מכוער, בלתי-יעיל ומשחית את הכיכר כולה. שמחתה להיווכח כי דעת אלישע כדעתי. כי יש לו חוש לדברים כאלה.

לאחרונה שכב אלישע בבית-החולים. בשעתו היה קורבן לתאונה קשה. זיכרונו אבד. בהדרגה, אטיאט, תוך מאבק מתמיר, חזר וזיכרונו הפינאנסי, שהוא אנציקלופדיה לתולדות ארץ-ישראל. והנה, לפתע, לקה בדלקת קרום-המוח.

אני מקווה שיחלים במהרה. יש לי עוד כמה תיאוריות שהייתי רוצה להתווכח עימו עליהן. על כיכרי-אתרים, למשל.

איי-אפשר לסמוך

על ערבים

"הערבים", כך שמעתי מאות פעמים בחיי, הם צבוי עים. הם מחייכים לך בפרצוף, אך ברגע שיוכלו יתקעו לך סכין בגב. כאלה הם." כאלה הם." בינתיים זרמו המים בנילוס, ואנחנו הגענו אל גדותיו. הקמנו שגרירות ושלחנו לשם את אליהו בן אלישר.

עכשיו אני שומע בלי הרף תלונות על כך שהערר-בים — כלומר, המצרים — אינם מחייכים אליו, וגם לא אל כמה וכמה ישראלים אחרים המגיעים למצריים, שאינם מוצאים חן בעיניהם. (אלי דווקא חייכו.) משהו כאן אינו כשורה. לפי כל מה שלמדתי בשעתה, הערבים היו צדיקים לחייד אל בן-אלישר חיון צבוע. והנה, אין הם מחייכים אליו, אלא רומזים לו שאינו מוצא חן בעיניהם. מפני שהוא מייצג ממשלה ומדיניות שאם מתנגדים להן בהריפות. הוא אשר אמרו המיד: איי-אפשר לסמוך על הערבים. אין הם מחייכים אליך. ואפילו סכינים בגב אינם תוקעים.

השבוע, כאשר נאמתי נגד הצעת-החוק של שמואל תמיר, האוסרת הודעות עם "אירגונים טרוריסטיים" באמצעות דגל, סיסמה, שיר וסמל. לטימטום כזה לא הגיעו אף האנגלים. אחרת היו מתעופפים מכאן שנהי שנתיים לפני שנאלצו להסתלק.)

הגענו לבית-הכנסת הגדול. מישוהו מן המפקדים עלה על מדרגות הכניסה, עמד על המעקה ונאם קצרות. "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימינו!" צעק, "תידבק לשוני לחיכיל..."

המשכנו משם למשרדי המחוז, ששכנו בבית האחרון של רחוב אלנבי. כמה מן המבוגרים פרצו פנימה, ורקו דרך החלונות אל הרחוב את סיפרי-האהוזה הגדור לים ותיקיה-השילטון. שרפנו אותם. מישוהו טיפס על הגג והוריד את הדגל הבריטי. שרפנו גם אותו. לפתע הופיעו השוטרים הבריטיים. הם ירו באוויר. ברחנו. אני זוכר איך חמקנו בין עמודי המעקה של מסילת-הברזל ברחוב יהודה הלוי, כשאנחנו צוחקים בהתפרצות היסטורית של הקלה ושימחה. הצלחנו, ובעיקר: ירו עלינו, ולא פחדנו. אנחנו גיבורים.

כעבור יומיים אירגון "היישוב המאורגן" הפגנת ענק משלו. השתתפתי בה כחבר "הנוער הציוני", תנועת הנוער של הציונים-הכלליים. נשלחתי אליה מטעם האיר-גון, כדי לנהל בה תעמולה סמוייה, להקים תא מחתרתי ולגייס אנשים לאירגון.

הייתי בצרה. פקודת האירגון לחבריו היתה שלא להשתתף בהפגנה. כסוכר-במחלת, חשבתי שעלי להשי-תף כדי להוכיח את נאמנותי ליישוב-המאורגן. צעדתי בניגוד לפקודה.

הגענו לשטח ריק ליד המקום שבו עומד כיום מלון הילטון, הקשכנו לנאומים "ציוניים" של מנהיגי-היישוב

אחת התכונות האנושיות המפתיעות אותי בכל פעם מחדש היא אי-היכולת של אדם לראות את מעשיו בהקשר למעשיהם של אחרים. כל מה שקורה לי הוא מיוחד במינו, ואינו דומה לשום דבר שקורה למישהו אחר. גם אם זה בדיוק אותו הדבר.

לפני כמה חודשים, כאשר הסידרה הטלוויזיונית הנהדרת אדונים ומשרתים היתה בעיצומה, הודעוזה הארץ כולה למראה אחד מפרקיה.

באותו פרק הסתבכה ג'ורג'ינה, קרובת-המישפחה הר-יפהיה — זו שהיתה לאהרמן אחות בחזית — עם קבוצה של סופראגטיות. הסופראגטיות (מן המילה הצ' לאטינית, "סופראגטיו", היו חלוצות התנועה לשוויון-האשה. הן תבעו את זכות-הבחירה לנשים. כאשר נקטו בשיטה של הפגנות והפרת-הסדר, דיי-כא אותן המימסד הבריטי (הגברי) באכזריות נוראה. כסרטי-הטלוויזיה נראו הן נשים, רובן בנות המעמד הגבוה, שבהן מפגינות רר נעצרות על-ידי המישטרה. הן מובלות לכלא. שם הן מכריזות על שביתת-רעב. כדי לרכא את השביתה מאכילות אותן הסוהרות באכזריות. תוך מכות והכר-גסת "זונדה" לקיבה. אחת הקורבנות מתה כתוצאה מהטיפול.

ג'ורג'ינה

היה קשה מאוד להסתכל באותו פרק — מה גם שהיא כולה אמת. הדברים אכן התרחשו כך במציאות. כדי לשבור את רוחה של אחת ממנהיגות התנועה הוצף תאה במים קרים, כך שלא יכלה לשכב או לשבת מבלי לטבוע.

האם היה צופה אחד בישראל שלא הודהה עם הנשים, שנפלו קורבן להתעללות האכזרית? האם מישוהו מאיתנו לא היה מוכן לעשות שפטים בסוהרות ובממונים עליהן, שחיו אחרים להתעללות זו?

אילו נערך באותו שבוע בישראל סקר-דעת-הקהל על השאלה, האם אתה מסכים או מתנגד לשיטות כאלה של האכלת אסירים השובתים-רעב? היתה התשובה, מן הסתם:

נגד: 87%.

בעד: 3%.

בעד, בתנאים מסויימים: 2%.

אין דיעה: 8%.

והנה קרה אצלנו אותו הדבר בדיוק, אסירי כלא נפחא שבת-רעב. האכילו אותם בכוח. עד לעריכת חקירה מוסמכת ובלתי-תלוויה (ועד כה אין נזאת) אני מוכן להתעלם מן השמועות כאילו מישוהו הכניס את הר "זונדה" בכוונה לקנה-הנשימה של האסירים, ולא לוושט. אני מוכן להניח כי ההאכלה בוצעה בשיטה האכזרית הרגילה, תוך התעללות רגילה, וכי אך עובדה מצערת היא ששניים מן המואכלים-בכוח נפחו את נשמתם כתוצאה מן הטיפול.

הדבר המוזר הוא שכל אותם מאות אלפי אזרחים טובים, שהתקוממו נגד המעשים באותו סרט טלוויזיוני, לא התקוממו נגד אותם המעשים שבוצעו אצלנו במציאות. לא היתה תנועת-מחאה. לא היתה אף עצומה אחת של אנשי-רוח מימסדיים, כדי למחות על המעשה. כלום. יפיי הנפש הרגילים הסתייגו כרגיל, וזהו. מוסרי-ההשכל: כדאי לך יותר להיות בת-אצילים בריטית יפהיה מאשר אסיר ביטחוני ערבי.

ההפגנה הגנובה

כמה פעמים, במהלך המאבק על חוקי-ירושלים, שמעתי את הפסוק "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימינו?" פעמים רבות, ובכל פעם נחרדתי.

מדוע?

אני אוהב את ירושלים. באמת. כל אבן, כל רחוב, כל צליל, כל ריח. אבל את הפסוק ההוא אני מתעב. חוששני שאין לי מנוס מגילוי האמת המרה. הפסוק הזה מזכיר לי את אחד הרגעים הכאובים ביותר בחיי. זה היה בשנת 1939. הייתי אז "חייל" באירגון הצבאי הלאומי, פלוגה ז', מחלקה 26. "הייל" בן 15. שהפיק כרוזים במקומות המים-מאדם (השיטה היתה אז לזרוק את החבילה באוויר ולתת לה להתפזר מעל לראשי הקהל). שהתאמן באקדחים (מבלי לירות) ושהקים תא-מחתרת בתנועות-נוער "רשמיות".

19 במאי פירסמו הבריטים את הספרי-הלבן, ובאותו לילה יום האירגון הפגנה ברחוב אלנבי. בשעה היעודה הריע אחד האנשים מחצוצרה ליד קולנוע מונרבי. בן-רגע הופיעו מחצרות הבתים כמה מאות בחורים ובחורות, וההפגנה החלה צועדת במעלה רחוב אלנבי. כשהאנשים מצטרפים אליו, מיישם הופיעו הדגלים. שרנו. בדם ואש יהודה נפלה! בדם ואש יהודה תקום! ושירים דומים, וציפינו להופעת האוייב, כשבלבנו התלהבות רוננת מהולה בפחה. (זכרתי רגעים אלה